

ปัญหาทางกฎหมายการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน
ในชั้นพนักงานสอบสวน*
LEGAL PROBLEM JUVENILE CRIMINAL PROSECUTION IN
THE INVESTIGATIVE LEVEL

ฐปนวิษฐ์ สระสม
Tapanawat Srasom
นฤนาท รัตน์โชติวงศ์กุล
Naluthnart Rattanachotvongkul
ธนาฤทธิ์ ชัมภรัตน์
Thanarit Khumparat
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University, Thailand.
E-mail: totobangkoknoi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามาตรการทางกฎหมายของไทยและต่างประเทศในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นพนักงานสอบสวน 2) ข้อเสนอแนะ การวิจัยนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารและตำราทางกฎหมาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 ในการสอบสวนผู้กระทำความผิด ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย เมื่อพิจารณาสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กแล้วนั้น อาจเกิดจากความเยาว์วัย รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถูกหลอกล่อใช้ หรือเพราะได้รับแบบอย่างความประพฤติที่ไม่ดีจากบุคคลรอบข้าง หรือเกิดจากความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทำให้อารมณ์แปรปรวน ซึ่งต่างกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ในการสอบสวนเด็ก ตำรวจต้องส่งตัวเด็กให้ศาลเยาวชนโดยตรง การสอบสวนคดีเด็กกระทำอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเด็กเติบโตเร็วและเปลี่ยนแปลงความคิดและจิตใจ การสัมภาษณ์เด็ก ตำรวจต้องไม่เพียงค้นหาข้อเท็จจริงในเรื่องของการกระทำผิดอาญา แต่รวมถึงความจำเป็นของมาตรการแก้ไขและการปกป้องเด็ก ผู้ปกครองหรือผู้แทนต้องได้รับการติดต่อโดยเร็ว และสามารถแนะนำแนวทางระหว่างที่ฟื้นฟูแก้ไข เยียวยา และอบรมได้หลังคดีปิดแล้ว 2) ข้อเสนอแนะ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 วรรคสอง การสอบสวนผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ให้เพิ่มเติมว่า

* Received: 15 August 2023; Revised: 30 August 2023; Accepted: 31 August 2023

“ต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็ก” จะทำให้เด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดได้รับความความเป็นธรรม

คำสำคัญ: การดำเนินคดีอาญา, เด็กและเยาวชน, พนักงานสอบสวน

Abstract

This research article the objectives of this research were 1) to study Thai and international legal measures in juvenile criminal proceedings at the inquiry level; 2) to make recommendations. This research was a qualitative research method. From studying legal documents and textbooks.

The results showed that : 1) Act on the Establishment of Juvenile and Family Courts B.E. 2553, Section 75 in investigating offenders Psychologists or social workers are not required. The person the child requests and the prosecutor was present. When considering the cause of the child's delinquency, it may be due to his youth. Ignorance, being deceived, used, or because I received an example of bad behavior from those around me. Or it is caused by physical and mental disorders that tend to cause mood swings. Which is different from the laws of Japan in the investigation of children the police had to turn the child directly to the Juvenile Court. The investigation of the child case acted swiftly. Because children grow up fast and change their minds and hearts. Interviewing children Police must not only find out the facts about criminal acts. But it also includes the need for corrective measures and child protection. Parents or representatives must be contacted as soon as possible. And can advise guidelines during rehabilitation, correction, healing and training after the case is closed. 2) Recommendations Act of Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Procedure, B.E. 2553, Section 75, paragraph two, investigation of juvenile offenders Let's add that “There must be a psychologist or social worker. The person the child requests and the prosecutor was involved in interrogating the child.”

Keywords: Criminal Prosecution, Children and Youth, Investigative Officers

บทนำ

เด็กถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นผู้ที่จะสืบต่อความเป็นชาติในอนาคต จึงมีความจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ และคุ้มครองให้รอดพ้นจากการถูกรัดเอาเปรียบของบุคคลและสังคม การล่วงละเมิดต่อสิทธิเด็กเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเพิกเฉยได้ ปัจจุบันสิทธิเด็กเป็นจุดรวมความสนใจของทั้งในระดับครอบครัวจนถึงสังคมอย่างกว้างขวาง บิดาและมารดามีหน้าที่และความ

รับผิดชอบในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการพัฒนาเด็ก ด้วยการเป็นแบบอย่างการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับเด็ก รัฐบาล องค์กร สถาบันต่าง ๆ ทางสังคม รวมถึงชุมชนและภาคธุรกิจก็ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือที่จะร่วมพัฒนาปกป้อง ค้ำครองและพิทักษ์สิทธิของเด็ก เพื่อมิให้ถูกทอดทิ้ง ถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือถูกทารุณทั้งทางร่างกายและจิตใจ (โชคชัย ตั้งรักษาสัตย์, 2555) ที่ผ่านมาการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กมักจะมีมุ่งเน้นที่ความอยู่รอดและการพัฒนาเท่านั้น แต่จากสถานะความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ทำให้มุมมองเกี่ยวกับสิทธิเด็กและการปกป้องคุ้มครองเด็กได้ขยายไปยังขอบเขตต่าง ๆ มากขึ้น โดยเพิ่มประเด็นความสนใจไปที่การปกป้องคุ้มครองเด็กที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมด้วย จากอิทธิพลของแนวคิดนี้ ประกอบกับมีการตระหนักและหาหนทางในการป้องกัน แก้ไขต่อ ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในด้านต่าง ๆ องค์กรระหว่างประเทศ จึงได้พยายามกำหนดข้อพึงปฏิบัติ และกติการะหว่างประเทศที่รับรองและส่งเสริมสิทธิเด็กให้รัฐต่าง ๆ ถือปฏิบัติ ซึ่งในปัจจุบันการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำผิดนั้น ประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญกับกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2528 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 (อัญญา จันทร์ประเสริฐ, 2544) ซึ่งแต่ละประเทศให้ความสำคัญแก่เด็กเป็นอย่างมาก

ในปัจจุบันปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญามีมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้น อาจเกิดจากความเยาว์วัย รู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือถูกหลอกใช้ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดในทางอาญา แต่ถือว่าเป็นเพียงพฤติกรรมเบี่ยงเบนเท่านั้น ในด้านสังคมวิทยานักสังคมวิทยามองว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิด เพราะได้รับแบบอย่างความประพฤติที่ไม่ดีจากบุคคลรอบข้าง เมื่อเด็กและเยาวชนยังขาดความหนักแน่นทางจิตใจ จึงอาจถูกครอบงำ ชักจูงได้ง่าย ทำให้พฤติกรรมเด็กและเยาวชนประพฤติผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคม และกลายเป็นการกระทำความผิดต่อกฎหมายในที่สุด ทางด้านจิตวิทยานักจิตวิทยาเห็นการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนว่าเกิดจากความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทำให้อารมณ์ของบุคคลแปรปรวน ขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มีพฤติกรรมเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมและคนรอบข้างและกระทำความผิดได้ง่าย จนนำไปสู่การกระทำที่รุนแรงได้ (สุรีย์ กาญจนวงศ์, 2549) เมื่อเด็กหรือเยาวชนมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น จะมีกระบวนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ โดยเริ่มจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ภาครัฐได้คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชน จึงได้ตรากฎหมายออกมาให้ความคุ้มครองกรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญา ได้แก่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด แต่บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว มีปัญหาความไม่ชัดเจนบางประการในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน ดังนี้

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 ในการสอบสวนเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิด ให้กระทำในสถานที่ที่เหมาะสม

โดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่น หรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้น อันมีลักษณะเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงอายุ เพศ สภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และต้องใช้ภาษา และถ้อยคำที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทย ให้จัดหาล่ามให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือจัดหาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือความช่วยเหลืออื่นใดให้ ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 วรรคหนึ่ง) (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) เมื่อเปรียบเทียบกับหลักการสอบสวนผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ในคดีความผิดบางประเภท หรือคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก ให้มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย เป็นวิธีการคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้ได้รับความเสียหาย แต่เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 ในการสอบสวนกระทำความผิดซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็ก ถึงแม้เด็กและเยาวชนจะเป็นผู้กระทำความผิดก็ตาม แต่ในด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชนแล้ว อาจจะต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้ามาร่วมทำการสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ประกอบการสอบสวนด้วย เนื่องจากสาเหตุของเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิดนั้น อาจเกิดจากการป่วยทางจิต หรือการผิดปกติทางร่างกาย ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่การสอบสวนเด็กและเยาวชน จึงควรให้ความคุ้มครองทั้งเด็กและเยาวชนผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดด้วยทั้งสองฝ่าย

วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นพนักงานสอบสวน
- 2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ และของประเทศไทยเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นพนักงานสอบสวน
- 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เสนอแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นพนักงานสอบสวนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Analysis) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ตำบทยกฎหมาย บทความ คำพิพากษาของศาล รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน

ในชั้นพนักงานสอบสวนได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 (ฉบับที่ 5) (ราชกิจจานุเบกษา, 2559)แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2559 ประมวลกฎหมายอาญา กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นพนักงานสอบสวน และกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

ผลการวิจัย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด แต่บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ยังขาดความสมบูรณ์ในขั้นตอนการสอบสวนเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 วรรคหนึ่ง ในการสอบสวนผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็ก ซึ่งเมื่อพิจารณาสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนแล้วนั้น อาจเกิดจากความเยาว์วัย รู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือถูกหลอกล่อใช้ หรือเพราะได้รับแบบอย่างความประพฤติที่ไม่ดีจากบุคคลรอบข้าง หรือเกิดจากความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทำให้อารมณ์แปรปรวน ขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักการสอบสวนผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ การถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ในคดีความผิดบางประเภท หรือคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก ให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย เป็นวิธีการคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้ได้รับความเสียหาย และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ในการสอบสวนเด็กและเยาวชน ตำรวจต้องส่งตัวเด็กให้ศาลเยาวชนโดยตรง การสอบสวนคดีเด็กและเยาวชนกระทำอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเด็กเติบโตเร็วและเปลี่ยนแปลงความคิดและจิตใจ การสัมภาษณ์เด็ก ตำรวจต้องไม่เพียงค้นหาข้อเท็จจริงในเรื่องของการกระทำความผิดอาญา แต่รวมถึงความจำเป็นของมาตรการแก้ไขและการปกป้องเด็ก ผู้ปกครองหรือผู้แทนต้องได้รับการติดต่อโดยเร็ว และสามารถแนะนำแนวทางเด็กระหว่างที่ฟื้นฟู แก้ไข เยียวยา และอบรมได้หลังคดีปิดแล้ว ไม่สอดคล้องกับกฎหมายของประเทศไทย

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการสอบสวนเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดจึงควรให้นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย เพื่อสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิด จะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนให้ได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด แต่กฎหมายดังกล่าวไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งมีรายละเอียดสามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1) เหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เกิดจากการที่ความประพฤติหรือสัญชาตญาณ ความบกพร่องทางจิตใจ ทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิด หรือโรครักชั้ใจเจ็บ บางอย่าง ความไม่สมประกอบทางกาย ถูกล้อเลียนจากเพื่อนหรือเป็นที่รังเกียจจากคนทั่วไป ทำให้เด็กเกิดปมด้อย และต้องการหาทางชดเชยโดยทำให้ตนเด่น หรือทำให้ตนเป็นที่ยอมรับในสังคม ทำให้เด็กกระทำความผิดได้ (บุญเพราะ แสงเทียน, 2542) ผู้มีจิตใจบกพร่องอย่างขาดวิจรรย์ญาณและความยับยั้งชั่งใจในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม เป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดขึ้นได้ สาเหตุทางด้านจิตวิทยา ความผิดปกติทางจิต ซึ่งอาจมีมาแต่กำเนิด สืบทอดทางกรรมพันธุ์โดยผ่านทางยีนหรือโครโมโซม หรือเกิดจากความเจ็บไข้ รวมทั้งอุบัติเหตุซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งสาเหตุดังกล่าวเป็นปมด้อยหรือแนวโน้มที่มีส่วนผลักดันให้อารมณ์ของเด็กและเยาวชนปรวนแปร มองโลกในแง่ร้าย มีพฤติกรรมเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ เป็นเหตุให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ (นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, 2540) จะเป็นปัจจัยหนุนให้กระทำความผิดได้ง่าย สาเหตุของการเกิดอาชญากรรมทางเพศ ความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรมและศีลธรรมจรรยา ซึ่งมีผลทำให้จิตใจทรมานลง คิดถึงส่วนรวมน้อยลง โดยเฉพาะวัยรุ่นเกิดการสำส่อนทางเพศ สาเหตุของการเกิดอาชญากรรมทางสังคม ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น การศึกษาอบรมที่บกพร่องหรือไม่ได้มาตรฐาน สภาพที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม สถานะเรียมย์และแหล่งอบายมุข การคบเพื่อนไม่ดีหรือมีทัศนคติที่ฝาดฝืนกฎหมาย มวลชนซึ่งเสนอข่าวเกี่ยวกับอาชญากรรม ซึ่งเป็นความผิดในลักษณะต่าง ๆ สิ่งเรานี้ อาจเป็นปัจจัยชักจูงจิตใจหรือมีส่วนโน้มน้าวให้เอาอย่างในการกระทำความผิดได้ (ไพโรจน์ ปัญญาประทีป, 2539)

2) การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายอาญา เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการที่นำมาใช้สำหรับเด็ก ซึ่งการปฏิบัตินั้นมีวิธีการที่แตกต่างกัน โดยคำนึงถึงอายุเป็นหลัก คือ 1) เด็กอายุไม่เกินสิบสองปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเด็กนั้น ไม่ต้องรับโทษ (มาตรา 73) บทบัญญัติในมาตรานี้แสดงให้เห็นว่า เด็กอายุไม่เกินสิบปีได้รับการสันนิษฐานว่าไม่มีความสามารถในการกระทำความผิดอาญา ซึ่งหมายถึง เด็กนั้นไม่อาจมีความสามารถในการกระทำความผิดอาญาได้ จึงห้ามเด็ดขาดมิให้ลงโทษอาญาแก่เด็ก แต่ยิ่งถือว่าการกระทำของเด็กก็ยังคงเป็นความผิดอยู่ เพียงแต่กฎหมายกำหนดให้ไม่ต้องรับโทษเท่านั้น (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา) การปฏิบัติต่อเด็กอายุกว่าสิบสองปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจ (1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป (2) ถ้าศาลเห็นว่าบิดา มารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองไป (3) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังสถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรม หรือ

สถานแนะนำทางจิต หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่ไม่ให้เกินกว่าวันที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม 2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใด เพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าว ในกรณีที่เด็กนั้นไม่มีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควร เพื่อดูแล อบรม และสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 29) พ.ศ. 2565) (ราชกิจจานุเบกษา , 2562)

บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีแต่ต่ำกว่าสิบแปดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้สึกผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรลงโทษหรือไม่ ถ้าไม่ควรก็จัดการตามมาตรา 74 ถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษลงกึ่งหนึ่ง (มาตรา 75) ศาลจะต้องพิจารณาว่าจะควรลงโทษแก่เด็กหรือไม่ ทั้งนี้ ศาลจะต้องคำนึงว่าเด็กนั้นย่อมมีความเจริญของมันสมองและร่างกายติดกับผู้ใหญ่ และมีลักษณะกระทำผิดได้ง่าย การกระทำผิดของเด็กจึงมีลักษณะเป็นโรคซึ่งควรจะได้รับ การเยียวยารักษาให้หาย และศาลต้องคำนึงถึงความยุติธรรมด้วย บุคคลอายุตั้งแต่สิบแปดปีแต่ไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้ (มาตรา 76) โดยทั่วไปแล้วจะถือว่าผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีมีความรับผิดชอบเป็นผู้ใหญ่ได้แล้ว แต่อาจไม่จริงเสมอไป เนื่องจากมีกรณีไม่น้อยที่บุคคลอายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่มีความรู้สึกผิดชอบยังไม่เต็มที่ เพราะมันสมองยังเจริญเติบโตช้า ถ้าศาลจะลงโทษก็อาจไม่เหมาะสม มาตรานี้จึงเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจที่จะลดมาตราส่วนโทษลงหนึ่งในสามหรือไม่เกินกึ่งหนึ่งได้

3) การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนตามหลักสากล

(1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง การคุ้มครองสิทธิของเด็กไว้ว่า จะพิพากษาลงโทษประหารชีวิตในคดีอาชญากรรมที่ผู้กระทำความผิดมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีไม่ได้ แยกตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดที่เป็นเยาวชนออกจากผู้ใหญ่ และให้พิจารณาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในการพิจารณาคดีกรณีที่เกิดหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุ และด้วยความประสงค์จะส่งเสริมการแก้ไขความประพฤติของบุคคลนั้น

(2) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก 1989 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ได้แก่ การคุ้มครองความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกัน การคุ้มครองทางการศึกษา การนับถือศาสนา การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับชีวิตร่างกายของเด็ก ก็ได้ให้หลักคุ้มครองไว้ด้วย โดยมุ่งคุ้มครองมิให้เด็กถูกละเมิดสิทธิเหนือชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และสวัสดิภาพ ตลอดจนการฟื้นฟูแก้ไขเด็ก ผู้ตกเป็นเหยื่อของการถูกละเมิดสิทธิให้กลับคืนสู่สภาพปกติ นอกจากนั้น ยังบัญญัติคุ้มครองเด็กที่ถูกกล่าวหาในการกระทำความผิดทางอาญา ให้ได้รับการปฏิบัติในการดำเนินคดีให้แตกต่างไปจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ พร้อมทั้งให้โอกาสในการกลับคืนสู่สังคมเป็นพลเมืองดีของสังคม และมีหลักประกันมิให้เด็ก

ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพของเด็ก อนุสัญญาฯ ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กที่ด้อยโอกาส ชาติไร้ผู้อุปการะเลี้ยงดู เด็กพิการ ให้เท่าเทียมกับเด็กทั่วไปด้วย (บุญจง ขวาลิทธิวงษ์, 2545)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีสาระสำคัญที่มุ่งคุ้มครองเด็ก 4 ประการ (1) สิทธิในการมีชีวิตและการอยู่รอด (2) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง เด็กจะต้องไม่ถูกลองโทษด้วยความทารุณโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม และเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี จะต้องไม่ถูกลองโทษด้วยการประหารชีวิต หรือด้วยการจำคุกตลอดชีวิต โดยไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัว เด็กที่ถูกจับกุม คမ်းขัง จะต้องถูกควบคุมตัว หรือขังแยกจากผู้ใหญ่ (3) สิทธิในการพัฒนา ทั้งด้านการพัฒนาทางร่างกาย และสติปัญญาการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ศีลธรรม และทางสังคม ได้รับการบริการสาธารณสุข ได้รับการศึกษาอยู่บนพื้นฐานที่จะต้องให้เด็กมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน (4) สิทธิในการมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก 1989 ข้อ 28 การวางหลักประกันเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (1) จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัว สำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี (2) จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยผลการ จับกุมกักขัง หรือจำคุก เด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม (3) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ จะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ (4) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ มีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพลัน ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก 1989 ข้อ 37 (อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก , 1989)

(3) กฎอันเป็นมาตรการขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) เมื่อมีการจับกุมเด็กและเยาวชน จะต้องแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบทันที หากแจ้งให้ทราบทันทีไม่ได้ จะต้องแจ้งให้ทราบภายหลังในระยะเวลาที่รวดเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ หรือคณะบุคคลควรรับพิจารณาเรื่องปล่อยตัวโดยไม่ชักช้า การติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย และผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรจัดให้อยู่ในลักษณะของการเคารพสถานภาพทางกฎหมายของเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน และหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสีย หรือความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน โดยพิจารณารายละเอียดของคดีให้ถูกต้อง การปล่อยตัว ควรพิจารณาโดยไม่ชักช้าจากผู้พิพากษา หรือจากเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ ซึ่งหมายถึงบุคคล สถาบัน คณะกรรมการชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีอำนาจปล่อยบุคคลที่ถูกจับกุม ให้จัดหาทางเลือกอื่นทดแทนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในรูปแบบของการพ้นจากการควบคุม และกลับเข้าสู่ชุมชน (กฎอันเป็นมาตรการขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ข้อ 10, 11) (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) การควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี เป็นมาตรการสุดท้ายที่จะใช้ และใช้ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หาก

เป็นไปได้ ควรใช้มาตรการอื่นแทนการควบคุมตัวไว้พิจารณาดี เช่น การสอดส่องอย่างใกล้ชิด การดูแลเพิ่มเติม หรือให้อยู่ที่บ้าน สถานศึกษา หรืออยู่กับครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวไว้พิจารณาดีควรมีสติ และได้รับสิ่งที่สหประชาชาติรับรองไว้ในกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษด้วย เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อพิจารณาดี ควรถูกแยกออกจากผู้ใหญ่ และควรถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่อื่น หรือไว้ในส่วนที่แยกออกมาจากสถานที่กักขังผู้ใหญ่ ขณะถูกควบคุมตัว เด็กและเยาวชนควรได้รับความเอาใจใส่ ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นด้านสังคม การศึกษา การงาน จิตใจ ร่างกาย และยารักษาโรค ซึ่งเด็กและเยาวชนอาจต้องการตามสภาพของอายุ เพศ และบุคลิกภาพ (กฎอันเป็นมาตรการขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) ข้อ 12) (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)

4) มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ

(1) ในสหรัฐอเมริกา ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่เบื้องต้นในการดูแลเด็กที่กระทำผิด มีอำนาจสืบคดีหรือกักขังเด็ก แต่ไม่มีอำนาจระงับคดีได้ ซึ่งปกติจะมีตำรวจที่ได้รับการฝึกให้จับกุมและสอบสวนคดีเด็กโดยเฉพาะ (ชัชญาภา พันธุมจินดา, 2553) เมื่อตำรวจจับกุมเด็กแล้ว 1) สอบถามเด็กแล้วมอบตัวให้ชุมชน 2) ส่งตัวเด็กให้แก่กรมบริการเยาวชน ซึ่งมีอยู่ในทุกมลรัฐและตามเมืองต่าง ๆ หรือส่งให้หน่วยดูแลทางจิต หรือองค์การทางสังคมสงเคราะห์ 3) หากเด็กมีความประพฤติเสียหาย อาจนำตัวมาสถานีตำรวจและบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ถ้าเห็นว่าจำเป็นก็นำตัวไปดูแลจนกระทั่งปล่อยตัวไป โดยตำรวจเป็นผู้กำกับดูแล 4) หากกรณีร้ายแรงก็ต้องส่งตัวเด็กไปยังศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นการนำเด็กเข้าสู่ระบบของศาล และ 5) กรณีส่งตัวไปศาลโดยให้มีการควบคุมไว้ที่สถานควบคุม ซึ่งท้องที่บางแห่งที่ไม่มีสถานควบคุม จึงต้องควบคุมไว้ที่เรือนจำ อย่างไรก็ตาม วิธีนี้เป็นวิธีสุดท้ายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (วิชา มหาคุณ, 2541) ตำรวจต้องนำส่งพนักงานคุมประพฤติ เพื่อสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีที่เด็กหรือเยาวชนปฏิเสธข้อกล่าวหา สอดส่องความประพฤติ ประกอบการพิจารณาให้เด็กออกจากระบบศาล พิจารณาร่วมกันระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีสำหรับเด็กที่เห็นว่าไม่ได้กระทำผิด หรือในคดีที่กระทำผิดต่อรัฐบัญญัติซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อย ก็ใช้วิธีการตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป (บุญเพราะ แสงเทียน, 2542) พนักงานคุมประพฤติมีทั้งอำนาจและหน้าที่อย่างกว้างขวาง และทำงานตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง หน้าที่โดยทั่วไป จะสอบสวนเด็กและสอบสวนบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็ก ในเรื่องการร้องทุกข์ พ่อแม่ หรือผู้ปกครองของเด็ก ควรมีสติที่จะปฏิเสธในการให้ความร่วมมือในการสอบสวน ในการสอบสวนจะอธิบายให้เข้าใจว่าค่าให้การต้องเป็นไปโดยสมัคร (สิริโรจน์ สิทธิชาญบัญชา, 2537)

(2) ประเทศญี่ปุ่น ตำรวจมีอำนาจในการจับกุมเด็กและเยาวชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่อยู่อาศัย ในพื้นที่นั้นปลอดภัยและสงบสุข มีการติดต่อประจำวันระหว่างผู้ที่อาศัยในพื้นที่นั้นกับตำรวจ ระบบนี้ใช้กันในเยอรมันและสวิตเซอร์แลนด์ กระบวนการสอบสวนเด็กของตำรวจจะถูกดำเนินการตามความเชื่อของการมุ่งพัฒนาเด็ก และครอบคลุมถึงบุคลิกภาพ ความประพฤติ บันทึกภูมิหลังการศึกษา ภูมิหลังครอบครัว เพื่อน หรือผู้ร่วมกระทำผิด รวมทั้งข้อเท็จจริงสาเหตุและแรงจูงใจในการกระทำผิด พนักงานอัยการในญี่ปุ่นมีบทบาทอย่างมากในกระบวนการยุติธรรมและดำรงตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ ใน

กระทรวงยุติธรรม พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาและฟ้องร้องในญี่ปุ่น เอกชนไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาเอง การสอบสวนคดีเด็ก พนักงานอัยการต้องทบทวนและตรวจสอบ พยานหลักฐานที่ตำรวจส่งมาให้อีกครั้งอย่างละเอียด และอำนาจสำคัญอีกประการ คือ พนักงาน อัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ควบคุมตัว หากมีสถานการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สิทธิของเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวน (1) สิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ และไม่ให้การเป็นพยานแก่ตนเอง (2) การควบคุมแยกจากผู้ใหญ่และเด็กอื่น ๆ จุดประสงค์เพื่อมิให้เกิดการเลียนแบบผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ นอกจากนี้แล้ว เด็กก็จะไม่ถูกควบคุมตัวไว้ในห้องเดียวกับผู้ถูกกล่าวหาเด็กคนอื่น ๆ ด้วย เพื่อไม่ให้ติดต่อกัน เพื่อพยานหลักฐานหรือรูปคดี (3) ห้ามสื่อมวลชนนำเสนอรูปร่าง ชื่อ อายุ ที่อยู่ หรือข้อมูลอื่นที่อาจนำไปสู่การระบุตัวเด็กได้ วัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และเข้าสู่สังคมได้โดยไม่ถูกสังคมรังเกียจหรือรื้อฟื้นเรื่องในอดีตมาตอกย้ำเด็ก รวมถึงในชั้นพิจารณาด้วย และกฎหมายยังกำหนดให้นั่งพิจารณากลับ โดยบรรยากาศก็ต้องเป็นไปด้วยความละมุนละม่อมและอบอุ่น (5) สิทธิมีผู้อยู่ด้วยระหว่างสอบสวน ต้องกระทำต่อหน้าผู้ปกครอง ที่อยู่กับเด็กหรือบุคคล อื่นที่เหมาะสม (ชัชฎาภา พันธุมจินดา, 2553)

5) มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามกฎหมายของประเทศไทย กรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และกฎหมายอื่นประกอบกัน ซึ่งแต่ละชั้นตอนมีหน้าที่ ดังนี้

(1) การจับกุมเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญา ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 66) ห้ามมิให้ควบคุม คุมขัง กักขัง คุมความประพฤติ หรือใช้มาตรการอันมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือเป็นจำเลย เว้นแต่มีหมายหรือคำสั่งศาล หรือเป็นกรณีการควบคุมตัวเท่าที่จำเป็น (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 68) (สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตาก, 2565)

ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งแก่เด็กหรือเยาวชนนั้นว่าเขาต้องถูกจับ และแจ้งข้อกล่าวหา รวมทั้งสิทธิ ตามกฎหมายให้ทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ แล้วนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับทันที เพื่อให้พนักงานสอบสวนของท้องที่ดังกล่าวส่งตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบโดยเร็ว ถ้าขณะจับกุมมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ในขณะที่จับให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งเหตุแห่งการจับให้บุคคลดังกล่าวทราบ และในกรณีความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี เจ้าพนักงานผู้จับจะสั่งให้บุคคลดังกล่าวเป็นผู้นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น ไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนก็ได้ ฯลฯ ก่อนส่งตัวผู้ถูกจับให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับให้เจ้าพนักงานผู้

จับ ทำบันทึกการจับกุม โดยแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ โดยห้ามมิให้ถามค่าให้การผู้ถูกจับ ถ้าขณะทำบันทึกการจับกุมมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือผู้แทนองค์กร ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยในขณะนั้น ต้องกระทำต่อหน้าบุคคลดังกล่าว และจะให้ลงลายมือชื่อเป็นพยานด้วยก็ได้ ถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนในชั้นจับกุม มิให้ศาลรับฟังเป็นพยาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชน แต่ศาลอาจนำมาฟังเป็นคุณแก่เด็กหรือเยาวชนได้ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 69) (สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตาก, 2565)

(2) การสอบสวนเด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบถามเด็กหรือเยาวชนในเบื้องต้นเพื่อทราบชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ สัญชาติ ถิ่นที่อยู่ สถานที่เกิดและอาชีพของเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนชื่อตัว ชื่อสกุล และรายละเอียดเกี่ยวกับบิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย แล้วแจ้งข้อกล่าวหาให้เด็กหรือเยาวชนรวมทั้งบุคคลดังกล่าวทราบ ฯลฯ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 70) ในการสอบสวน ผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาได้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 71) (สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตาก, 2565)

ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาล เพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน และกรณีที่มีบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล หรือองค์การ ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย และบุคคลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ายังสามารถปกครองดูแลเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ พนักงานสอบสวนอาจมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บุคคลดังกล่าวไปปกครองดูแล และสั่งให้นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนภายหลังถูกจับ ให้ศาลตรวจสอบการจับ และการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป ถ้าเด็กหรือเยาวชนยังไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งให้ และศาลอาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ฯลฯ เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี โดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวนำตัวเด็กหรือเยาวชน ไปพบพนักงานสอบสวนหรือพนักงานคุมประพฤติ หรือศาลแล้วแต่กรณี ถ้าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจหรือในสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควร กรณีที่เด็กหรือเยาวชนมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป หรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้

ในเรื่องจำหรือสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฯลฯ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73) (สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตาก, 2565)

ในการสอบสวน ให้กระทำในสถานที่ที่เหมาะสมโดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่นหรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้น อันมีลักษณะเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงอายุ เพศ สภาวะของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และต้องใช้ภาษาและถ้อยคำที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทย ให้จัดหาล่ามให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือจัดหาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือความช่วยเหลืออื่นใดให้ ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิด จะต้องมีการปรึกษาทนายความของเด็กหรือเยาวชนร่วมอยู่ด้วยทุกครั้ง พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าเด็กหรือเยาวชน มีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ เมื่อคำนึงถึงอายุ เพศ และสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดแต่ละราย ในการแจ้งข้อหาและการสอบปากคำเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยจะเข้าร่วมรับฟังการสอบสวนดังกล่าวด้วยก็ได้ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75) (สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตาก, 2565)

ในการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวน และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมหรือปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวน กรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกิน 6 เดือนแต่ไม่เกิน 5 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หากไม่สามารถฟ้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลได้ทันภายในกำหนด 30 วัน ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกิน 15 วัน แต่ต้องไม่เกิน 2 ครั้ง และกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกิน 5 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบ 2 ครั้งแล้ว แต่มีเหตุจำเป็น พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ อาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีก ซึ่งศาลจะอนุญาตตามคำขอได้ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจศาล ในกรณีนี้ ศาลจะอนุญาตให้ผิดฟ้องต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกิน 15 วัน แต่ต้องไม่เกิน 2 ครั้ง ฯลฯ ในการพิจารณาคำร้องขอผิดฟ้อง ถ้าเด็กหรือเยาวชนยังไม่มีที่ปรึกษาทนายความ ให้ศาลแต่งตั้งให้เพื่อแถลงข้อคัดค้านหรือซักถามพยาน (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 78) ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาที่กำหนด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 80) (สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตาก, 2565)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัญหาทางกฎหมายการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นพนักงานสอบสวน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 วรรคสอง ในการสอบสวนผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็ก ทำให้เด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด อาจไม่ได้รับความความเป็นธรรม จึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 วรรคสอง ในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด จะต้องมีการปรึกษาทนาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย ในการถามปากคำเด็กพร้อมอยู่ด้วยทุกครั้ง พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าเด็กหรือเยาวชนมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ เมื่อคำนึงถึงอายุ เพศ และสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดแต่ละราย สาเหตุที่เสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 เนื่องจากในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน อาจมีสาเหตุมาจากความเยาว์วัย รู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือถูกหลอกล่อใช้ หรือเพราะได้รับแบบอย่างความประพฤติที่ไม่ดีจากบุคคลรอบข้าง หรือเกิดจากความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทำให้อารมณ์แปรปรวน ขาดความยับยั้งชั่งใจไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ในการสอบสวนจึงควรจัดให้มีผู้สังเกตพฤติกรรมประกอบการสอบสวนด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กฎแห่งกรุงปักกิ่ง. (n.d.). *กฎอันเป็นมาตรการขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน*.
- ชัชญาภา พันธุมจินดา. (2553). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างสอบสวน ศึกษากรณีเด็กเป็นผู้ต้องหา. ใน *วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- โชคชัย ตั้งรักษาสัตย์. (2555). *ปัญหาการใช้บังคับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10 : สำนักงานศาลยุติธรรม.
- นวลจันทร์ ทิศนชัยกุล. (2540). *บทบาทบิดามารดาเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมาย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญจง ขาวสิทธิวงษ์. (2545). กฎหมายกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 42(36), 173-174.

- บุญเพราะ แสงเทียน. (2542). *คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
วิญญูชน.
- ไพโรจน์ ปัญจประทีป. (2539). *ปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะการกระทำผิดในคดีข่มขืนกระทำชำเราของ
ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรมและทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง*.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2559). *พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ
ครอบครัว ฉบับที่ 5*. เล่ม 133 ตอนที่ 109 ก หน้า 24 (26 ธันวาคม 2559).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 34*. เล่ม 136 ตอนที่
34 ก หน้า 18 (20 มีนาคม 2562).
- วิชา มหาคุณ. (2541). *ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและ
ครอบครัวกลาง.
- สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตาก. (2561). ความหมายเด็กและเยาวชน. เรียกใช้
เมื่อ 2 สิงหาคม 2565 จาก: www.tak-ju.ago.go.th.
- สิริโรจน์ สิทธิชาญบัญชา. (2537). *ตำรวจกับการทำงานที่เกี่ยวกับเยาวชนและการบริหารงานยุติธรรม
ต่อเยาวชน. ใน วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัย
ปทุมธานี.
- สุรีย์ กาญจนวงศ์. (2549). *การศึกษาปัญหาที่เป็นสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน. ใน
รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก. (1989). *The United Nation Convention on the Rights
of the Child 1989*.
- อัญชณา จันทร์ประเสริฐ. (2544). *การคุ้มครองเด็กในการสอบปากคำชั้นสอบสวนคดีอาญา. ใน
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.